

TEORII CLASICE ȘI MODERNE ALE MIGRAȚIEI INTERNAȚIONALE

Drd. Cristina CHIRVAS,
Catedra GEDG, ASEM

Rezumat. *În timp ce unii cercetători pornesc de la ideea că migrația are la bază nivele de dezvoltare inegale între țările lumii, totuși, realitatea demonstrează că, uneori, fenomenul este întâlnit și între țări ce au același nivel de dezvoltare economică. Alteori, migrația este explicată prin dorința individului de a se afirma și de a pune în aplicare planurile și ideile sale în timp.*

În decursul ultimului secol, au apărut numeroase abordări teoretice ce vizează raportul migrație-dezvoltare. Căutarea unei teorii unice, capabile să cuprindă totalitatea migrației ca proces dinamic cu influențe din sfera economicului, socialului, culturalului și politicului, pare să nu fie una încununată de succes, dar analizând mai multe lucrări consacrate studiului teoriilor migrației internaționale, putem, totuși, evidenția 9 abordări teoretice utilizate, în prezent, în migrația internațională.

Înțelegerea fenomenului migrator are, întotdeauna, explicații în comportamentul uman și în realitățile sociale. Adeseori, în cercetările de specialitate, raporturile dintre migrație și dezvoltare sunt descrise ca fiind încă nerezolvate. Inițiate de la premise diferite și influențate de factori diverși, teoriile migrației internaționale au căpătat aplicabilitate într-un anumit spațiu și la un anumit timp, fără a putea menționa o teorie general-valabilă, care ar descrie procesul migrator în întreaga complexitate a sa.

1. Teoria economiei neoclasică. Utilizată pentru început în explicarea deplasărilor interne ale populației, economia neoclasică a devenit una dintre construcțiile teoretice majore din domeniul migrației, perioada '60 - '70 părând a fi, în mare, dominată de încercările de rafinare a teoriei din perspectiva migrației internaționale. Teoria privilegiază rolul factorilor economici în explicarea apariției fluxurilor de migrație (în varianta macro) și a deciziei de migrație (varianta micro). „De ce”, indiferent de nivelul de analiză, este întrebarea-cheie în jurul

căreia gravitează economia neoclasică și la care au încercat să răspundă, în anul 1970, John R. Haris și Michael Todaro, cei care au dezvoltat, ulterior, modelul Haris-Todaro.

În varianta sa, la nivel macro, migrația internațională se declanșează ca urmare a diferențelor dintre raportul dintre cererea și oferta de forță de muncă în diversele arii geografice (țări, în cazul celei internaționale), reflectate de diferențele între nivelul salariilor/veniturilor. În spațiile caracterizate de o relativă sărăcie a capitalului (implicit a cererii de forță de muncă), prin comparație cu oferta, salariul, ca rezultat al mecanismelor pieței, va fi scăzut în raport cu țările în care situația este inversă (relativă abundență a capitalului raportată la oferta de forță de muncă). Surplusul de pe ambele piețe (forță de muncă în cazul uneia, capital în cazul celei de-a doua) va profita de caracterul său mobil și se va deplasa către ariile de maximizare a profitului economic.

Fluxurile de migrație internațională devin, în concepția susținătorilor acestei teorii, mecanismele de echilibrare ale deficiențelor interne de pe piața forței de muncă la nivel global. În timp, presiunea antagonică exercitată de cele două mișcări (populație/capital populație) (în țara dezvoltată către stabilirea unui salariu la un nivel mai scăzut și în țara săracă spre un nivel mai ridicat), au ca rezultat reducerea diferențelor economice (diferențele dintre nivelul salariilor ajung să reflecte numai costurile deplasării), urmată inevitabil de stoparea de la sine a migrației (dispariția cauzei care declanșează migrația conduce inevitabil la stoparea acesteia).

Obiecțiile aduse teoriei neoclaseice, începând, în special, cu anii '70, sunt numeroase și vizează mai ales adecvarea ei la situația migrației internaționale actuale. Dacă migrația internațională ar fi declanșată numai și numai de diferențele economice, date fiind discrepanțele de dezvoltare actuale la nivel mondial, volumul mișcării de populație ar trebui să fie imens, pentru că, la limită, conform teoriei neoclaseice, orice țară ar trebui să fie caracterizată de existența a cel puțin unui flux către un stat situat pe o treaptă superioară într-o ierarhie economică globală. Privilegierea economicului ca factor unic în declanșarea migrației pare să

fie, în expresia cercetătorilor de specialitate, „călcaiul lui Ahile”, în cazul teoriei economiei neoclasiche.

Ajungem, prin urmare, să concluzionăm că diferențele economice sunt o condiție obligatorie dar nu neapărat singură și suficientă pentru a putea explica fenomenul. De asemenea, migrații teoriei neoclasiche nu sunt influențați în decizii de familie, nu fac parte din rețele sociale și grupuri etnice și sunt conduși în decizia lor doar de factorul economic.

Chiar dacă contestațiile aduse teoriei neoclasiche sunt multiple, nicidecum, acestea nu subminează din importanța ei pentru studiul fenomenului migrator. Meritele teoriei de a pune în evidență factorii de natură economică, ce declanșează migrația, au fost preluate și dezvoltate, ulterior, în cercetări de specialitate.

2. Noua economie a migrației. În contextul căutărilor teoretice de la sfârșitul secolului trecut, construită pornind de la economia neoclasică și depășind o parte dintre limitele acesteia în explicarea manifestărilor contemporane ale fenomenului, noua economie a migrației pare una dintre abordările cele mai specifice migrației.

Noua teorie a migrației legată, în special, de numele lui Oded Stark (fostul director al Programului de Migrație și Dezvoltare al Universității Harvard), ca principal promotor, aduce două modificări majore la teoria neoclasică:

a. Decizia individului nu mai este decisivă, fiind substituită de necesitățile unei unități mai largi, cum ar fi familia/gospodăria;

b. Veniturile nu mai contează în termeni absoluți, iar economicul, în forma sa de diferență de nivel de salarii, încetează de a mai juca rolul de factor fundamental, cedând locul relației dintre veniturile scontate și cheltuielile asociate migrației;

Principala problemă pe care o pune noua economie constă în faptul că, în condițiile când riscurile și costurile migrației sunt ridicate, gospodăriile aleg să trimită unul dintre membri săi la muncă în străinătate în momentul când costurile se vor mai reduce, adică în perioada de maturitate a fenomenului.

În aceeași logică, deprivarea relativă nu acționează ca stimulent pentru migrație decât în fazele sale avansate (migrația schimbă pozițiile

în distribuția veniturilor, sporind deprivarea gospodăriilor care nu includ migranți). Dacă deplasarea accentului de la indivizii izolați către familie/gospodărie este fără discuție un mare câștig față de economia neoclasică, totuși, fenomene, precum reîntregirea familiei la destinație sunt inexplicabile. Practic, minimizarea riscului devine eliminarea lui prin schimbarea locului în care familia trăiește. De asemenea, o parte din studiile asupra banilor trimiși de migranți către familii par să pună în evidență o scădere a acestora în fazele avansate ale migrației și trecerea către alte tipuri de legături cu țara de origine (de genul afaceri transnaționale). Este posibil ca o parte a acestor limite ale noii economii a migrației să se datoreze tocmai considerării exclusive a factorilor asociați cu originea ca esențiali, fără a include în explicație și elemente legate de destinație.

3. Teoria segmentării pieței forței de muncă. Spre sfârșitului anilor '70, teoria pieței forței de muncă segmentate propune un nou răspuns la întrebarea „De ce” din perspectivă structurală, concentrată exclusiv pe factori din aria de destinație. Reprezentantul cel mai cunoscut al curentului, Michael Joseph Piore, prof. univ. al Universității din Massachusetts, membru al Institutului de Studii ale Muncii în cadrul OMC, argumentează că migrația internațională este efectul cererii de forță de muncă inevitabil legată de caracteristicile economiilor dezvoltate. Patru factori joacă un rol fundamental în crearea nevoii de forță de muncă imigrantă:

- inflația structural;
- constrângerile ierarhice ale motivației;
- dualismul economic;
- modificările demografice ale rezervei forței de muncă;

Elementul esențial este existența unei piețe a forței de muncă duale, incluzând un sector primar caracterizat, în principal, de slujbe stabile, condiții bune de muncă, beneficii generoase și posibilitatea mobilității ascendente și un sector secundar, cu slujbe necalificate și instabile, condiții grele sau periculoase de muncă și slabe posibilități de mobilitate ascendentă. Muncitorii nativi evită încadrarea în sectorul secundar

datorită instabilității locurilor de muncă, salariilor mici, statusului și prestigiului scăzut asociat acestor poziții. Transformarea sectorului secundar într-unul atractiv, pentru forța de muncă autohtonă, prin creșterea salariilor, nu este o soluție pentru angajatori.

Dacă cererea de forță de muncă, în segmentul secundar, era, anterior, satisfăcută intern de forța de muncă feminină, adolescenți și populația de migranți din rural, modificările sociale și demografice legate de aceste categorii au redus substanțial potențialul lor de angajare în slujbele prost plătite, necalificate și instabile. În acest context, imigranții devin forța de muncă ce poate suplini cu succes (din punct de vedere al angajatorului) criza, fără a atrage consecințele negative ale inflației structurale.

Deși coerentă și cu o serie de indiscutabile avantaje în explicație (poate unul dintre cele mai importante legat de justificarea aparentei contradicții între migrația forței de muncă și șomajul ridicat în cazul unor țări de destinație), abordarea pieței forței de muncă segmentate este o viziune exclusiv din perspectiva societății care primește migranți al cărei mesaj general poate fi transpus în termenii: avem nevoie de ei (imigranți) pentru lucrurile pe care nu le putem/nu vrem face. Tocmai în acest ultim punct intervin întrebările. De ce vin cei care vin să muncească în străinătate? Prin urmare ajungem la concluzia că o teorie care explică doar cererea de pe piața de muncă și neglijează factorii de natură „push” nu poate pretinde că explică decât o parte a realității.

În lucrarea „Migration, societies et politiques”, Felice Dassetto menționează că am putea integra în această abordare o idee conținută în teoria clasică și anume „teoria push-pull”, care depinde de maniera în care este analizat procesul de respingere-atracție a migranților dintre/spre anumite piețe ale forței de muncă și care cuprinde nu numai factori de natură economică, dar, de asemenea, și de natură socială, culturală, individuală.

Studiile care i-au fost dedicate au adus nuanțări teoriei pieței forței de muncă duale prin identificarea unui al treilea segment al pieței forței de muncă: enclava etnică, care constă în combinația de caracteristici specifice sectorului primar și secundar, pe de o parte, permițând

dezvoltarea noilor oportunități de mobilitate pentru imigranți dar, totodată, utilizând și investițiile ce au fost făcute anterior în capitalul uman al acestora.

4. Teoria dependenței, sistemul mondial. Anii '50 au marcat începutul unei perioade de câteva decenii de contestare a economiei neoclasice (mai degrabă, ca teorie a dezvoltării), deși ea continuă să rămână orientarea teoretică dominantă în studiul migrației internaționale. Pionier al acestei teorii este economistul și sociologul german Andre Gunder Frank, care a promovat, în perioada 1970-1984, atât teoria dependenței, cât și a sistemului mondial.

Teoria dependenței, cu o perioadă de apogeu în anii '60-'70 ai secolului trecut, oferă o perspectivă macrostructurală articulată în jurul ideii că dezvoltarea capitalistă a dat naștere unei ordini globale marcată de existența unui centru, țările industrializate, care dezvoltă relații asimetrice, impunând structural dependența statelor mai puțin dezvoltate (periferia). Prin urmare, surplusul creat în zonele dezvoltate, nu se distribuie prin legea auto-reglatoare, dar, dimpotrivă, duce la o sărăcire și mai mare a periferiilor slab dezvoltate.

La începutul anilor '80, Immanuel Wallerstein încearcă o analiză cuprinzătoare a apariției a ceea ce numește „sistem mondial”, postulând, în lucrarea sa, *The Modern World System*, existența a trei zone concentrice:

- centrul (puterile dominante);
- semi-periferie;
- periferie (cărora li se adaugă zonele externe, ca părți izolate, externe sistemului mondial la un moment dat în timp), cu referire la roluri distincte în diviziunea internațională a muncii;

Teoria sistemului mondial nu este nici ea în sine o teorie despre migrație, însă, ideea de bază de la care se pornește este cea a dominației țărilor din centrul dezvoltat al lumii capitaliste, care încearcă să-și întărească poziția prin penetrarea zonelor subdezvoltate în căutarea de materii prime, forță de muncă ieftină, noi piețe de desfacere.

Migrația internațională este facilitată de legăturile materiale (dezvoltarea transportului și telecomunicațiilor) pe care țările de la

originea fluxului de capital (centrul) sunt interesate/forțate să le dezvolte pentru a-și derula investițiile.

Legăturile materiale care susțin deplasarea propriu-zisă sunt dublate de răspândirea, prin diverse mijloace (mass-media având un rol major), a valorilor și informației despre stilul de viață occidental, creând aspirații greu de împlinit în spațiul țărilor periferice. Orașele globale „global cities” centre de concentrare a activității economice, la nivel mondial, prin cererea mare de forță de muncă la extremele ierarhiei ocupaționale (calificare ridicată versus necalificare) sunt o destinație privilegiată a migranților lumii a treia, stimulând, în același timp, retragerea nativilor cu calificare modestă.

Teoria sistemului modern are o contribuție însemnată la dezvoltarea cercetării în domeniul migrației internaționale. Numărul studiilor urmând asumptiile sale este, probabil, argumentul cel mai simplu și suficient. Uneori, însă, totuși, se creează impresia că teoria dată are mai mult caracter general, testarea multor din afirmațiile sale fiind dificilă. Teoria sistemului mondial explică mecanismele care conduc la apariția unei categorii de indivizi cu o probabilă propensiune pentru migrație, însă nu explică decizia altei categorii, a aceleia care decide să rămână în țară. În aceste condiții, teoria sistemului mondial în migrație nu mai furnizează o explicație pentru apariția unui fenomen, ci descrie o realitate, fundalul pe care migrația se desfășoară.

5. Teoria rețelelor de migranți. Rețelele de migranți reprezintă una dintre temele predilecte ale literaturii dedicate migrației internaționale contemporane, față de care interesul cercetătorilor a apărut în anii '60-'70. Fenomenul a luat amploare ca urmare a apariției câtorva factori:

1. Dezvoltarea amplă a formelor clandestine de migrație;
2. Incapacitatea factorilor politici de a controla fluxurile;
3. Prioritatea de reîntregire a familiei;

În cazul în care un migrant pleacă spre o destinație nouă, fără cunoștințe, fără abilități de comunicare în limba respectivă și, în special, fără actele necesare, desigur că costurile migrației pentru această persoană vor fi evident foarte ridicate. Însă, pentru prietenii și

cunoștințele, care se decid să-l urmeze, desigur că costurile migrației se vor diminua considerabil pentru că, prin natura lor – relațiile de prietenie dezvoltă o rețea care facilitează accesul pe piața de muncă a noilor veniți în comunitatea de destinație.

Printre actorii creatori de rețea, au put fi remarcate în trecut și la moment revin din nou întreprinderile și angajatorii lor, fie că este vorba despre întreprinderile care funcționează în legalitate, fie că despre cele care caută mai mult forță de muncă ilegală în țările de destinație. Relațiile sociale și simbolice stabilesc legăturile, furnizând potențialilor migranți/migranților acces la informație, sprijin în găsirea aranjamentelor celor mai sigure și ieftine de depășire a interdicțiilor de intrare în spațiul țării de destinație, sprijin în găsirea unui loc de muncă și a unei locuințe și, eventual, mijloace de trai pentru o perioadă de început a căutărilor, suport emoțional și social. Rețelele de migranți ajunse la maturitate sporesc accesibilitatea migrației ca strategie (din punct de vedere al resurselor pe care le antrenează, la nivel individual sau al gospodăriei), diminuând selectivitatea fenomenului. Orice eveniment de migrație, prin includerea unui nou individ în rețea, crește probabilitatea de apariție în viitor a unui nou eveniment asemănător, lărgind cercul celor care au acces la resursele rețelei și sporindu-i-le în același timp. Perspectiva este, așadar, una dinamică, procesul evoluând către un moment al dezvoltării sale independent de factorii care l-au declanșat, practic auto-susținându-se.

Este, totuși, important să reținem câteva idei importante:

a) Odată începută, migrația internațională tinde să se dezvolte în timp până în momentul când se creează o rețea, care, practic, creează mediul necesar migrației fără dificultăți, ulterior, tendința tinde să descrească;

b) Guvernele țărilor de destinație se pot confrunta cu dificultăți în gestionarea fluxului migrator, pentru că, odată inițiat, dezvoltarea rețelelor de migranți se produce indiferent de controlul impus și de regimul politic existent.

6. Abordarea instituțională a migrației. Orientarea teoretică prezentată sub această denumire este încă în faza sa de început, mai

degrabă rezultatul unei încercări de sistematizare a cadrului conceptual în domeniul migrației decât o teorie impusă prin sine însăși. Incluse, până în prezent, cu precădere, în efortul pentru consolidarea altor linii teoretice (în special, rețele de migranți), abordarea se centrează pe studiul instituțiilor care apar și se dezvoltă în cadrul și exclusiv ca rezultat al fluxurilor de migrație. Categoria este extrem de eterogenă, incluzând, pe de o parte, agenți care, speculând oportunitățile economice oferite de diferența dintre numărul mare de indivizi, care doresc să emigreze, și restricțiile de intrare/muncă/ședere/legalizarea situației din cele mai multe dintre țările dezvoltate, înlesnesc intrarea, transportul, găsirea unui loc de muncă, locuințe, facilitează obținerea actelor etc., în țara de destinație și organizațiile voluntare, care asigură imigranților suport, militând pentru drepturile acestora sau chiar furnizând ajutor material, juridic etc.

Un alt aspect care influențează procesul migrațional este capacitatea instituțiilor din statul de destinație de a reacționa și gestiona fluxurile de migrant. Ideea centrală a abordării este că dezvoltarea laturii instituționale a unui flux combinată cu existența rețelelor de migranți conferă independență procesului, în raport cu mediul, în care se desfășoară, constituind elementele fundamentale pe care se bazează caracteristica sa de autosusținere.

7. Abordarea din perspectiva capitalului social. Perspectiva este una dinamică, preocupată de formarea capitalului social prin expansiunea rețelelor, abordând tema creșterii beneficiilor migrației internaționale în momentul de dezvoltare a rețelelor ca rezultat al reducerii costurilor și riscurilor asociate și ridicând implicit probabilitatea apariției viitoare a fenomenului (fie în cazul aceluiași individ, fie în cazul potențialilor migranți). Deși, în 1993, Douglas Massey și colegii săi vorbeau despre teoria rețelelor și teoria instituțională, în 1998, aceiași autori plasează cele două abordări în cadrul teoriei capitalului social cu singurul argument că „În timp, indivizii, firmele și organizațiile devin bine cunoscute imigranților și instituțional stabile, constituind o altă formă de capital social, pe care migranții se pot baza pentru a obține accesul la piețele străine de forță de

muncă”. Preocupările pentru rețelele de migranți par să fi fost, în primul rând, legate de identificarea funcțiilor pe care le joacă în cadrul procesului de migrație.

Dinamica rețelelor de migranți este un subiect asupra căruia prea puțin studiile de până acum par să fi insistat, în ciuda faptului că cele două probleme sunt constant menționate în studiile de specialitate.

Economistul australian Graeme Hugo, director al Centrul de Cercetare pentru Migrație și Populație al Universității din Adelaide, sugera, spre exemplu, că în cazul migranților cu un nivel de educație ridicat, rețeaua de migranți joacă un rol mult mai puțin important decât în cazul celor cu un nivel de educație mai scăzut. În ciuda evidentelor sale probleme de explicație, rețelele de migranți par una dintre cele mai promițătoare abordări în contextul unei lumi caracterizate de o creștere a migrației clandestine și apariția de forme transnaționale. Marile sale avantaje, în raport cu celelalte teorii, sunt perspectiva asupra migrației ca proces desfășurat între două sisteme (cel de la origine și cel de la destinație), devenind astfel interconectate într-o relație dinamică și abordarea la nivel mezo, cum o numește Thomas Faist, cu potențial de a depăși limitele unor abordări care reduc totul la individ, sau dimpotrivă, la societate.

8. Cauzalitatea cumulativă. Cauzalitatea cumulativă este mai degrabă o perspectivă asupra migrației, decât o teorie. Practic, este vorba de dezvoltarea/integrarea elementelor furnizate, în special, de teoria rețelelor de migranți (capitalului social) (și nu numai) în direcția cauzalității procesului. Șase factori cu acțiune la nivele combinate (individual/familie, gospodărie/comunitate regiune de origine/destinație (stat, mai degrabă) sunt responsabili, în viziunea lui D.Massey, pentru caracterul cumulativ al migrației internaționale:

- distribuția veniturilor (gospodăriei la nivel de comunitate);
- distribuția pământului și modul de organizare agrar;
- cultura migrației (comunitate de origine);
- distribuția regională a capitalului uman (regiune de origine);
- etichetarea socială (destinație);
- rețelele de migranți și instituțiile;

Cultura migrației este, poate, una dintre contribuțiile cele mai interesante în cadrul abordării. În principiu, se afirmă că gusturile și motivațiile migranților suferă schimbări în urma experienței în țările industriale dezvoltate. Indivizii capătă „obișnuința” unui stil de viață (incluzând consumul), care sunt greu de susținut în aria de origine la întoarcere, crescând probabilitatea unei întoarceri în spațiul de destinație anterior. Situația descrisă este, fără îndoială, interesantă, dar trebuie remarcat că nu sporește probabilitatea de migrație a altor indivizi, ci pe cea a celor cu experiență de migrație, ceea ce este cu totul altceva, decât extinderea fenomenului.

Care sunt valorile asociate migrației și care este relația dintre impunerea lor și creșterea migrației la nivel comunitar sunt încă întrebări care caută răspuns la cauzalitatea cumulativă. Considerarea modului de producție agrar ca factor-cheie în explicația migrației înseamnă că agricultura și proprietatea asupra pământului sunt elemente definitorii pentru situația de plecare a viitorului migrant/familiei – gospodăriei sale. Factorul capital uman considerat la nivel regional în țara de destinație, este poate punctul cel mai slab al abordării. Deși una dintre asumțiile de bază ale teoriei capitalului social este cea a reducerii costurilor și riscurilor asociate migrației și implicit reducerea selectivității, cauzalitatea cumulativă postulează cercul vicios al pierderii suferite de țara (în cazul de față regiunea) de origine prin migrațiune, în termeni de capital uman, argumentând că cei care migrează sunt în cei relativ bine educați, calificați, și puternic motivați crescând productivitatea în aria de destinație, micșorând-o în același timp la origine. De-a lungul timpului, deci, acumularea capitalului uman consolidează creșterea economică în țara de destinație, în timp ce, în țara de origine cauzează stagnarea, astfel, intensificând premisele pentru perpetuarea migrației.

9. Abordarea sistemică. Abordarea migrației internaționale în termeni de sistem va fi tratată sistematic, pentru prima oară, în cazul migrației internaționale, de Mary M. Kritz, cercetător la Universitatea Cornell și colegii săi în 1992 (International migration systems – a global approach). Perspectiva sistemică încearcă să surprindă caracterul

dinamic al migrației, integrând aspecte din aria de origine și destinație. Construcția teoretică, destul de sumar elaborată, are la bază ideea că migrația internațională poate fi cel mai bine înțeleasă prin considerarea sistemelor spațiale definite pe baza fluxurilor de migrație, ca un grup de țări între care are loc un schimb de migranți.

Existența unui flux de migrație este însă condiția necesară, dar nu și suficientă, pentru definirea unui sistem de migrație, schimbul de persoane reprezentând numai unul din fluxurile care leagă țările împreună într-un sistem. Intenția abordării este de a surprinde complexitatea actuală a fenomenului prin includerea simultană în explicație a factorilor care intervin la diverse nivele (macro, mezo, micro), acționând în diverse contexte (economic, politic, social și demografic), într-o perspectivă temporală, care ia în considerare elemente de natură istorică și modificările intervenite în cadrul inițial în care migrația apare (inclusiv ca rezultat al dezvoltării acesteia). O altă contribuție originală este ideea, precum că individul nu poate fi considerat doar un actor care tinde spre maximizarea intereselor sale constrâns doar de piață. El introduce în circuit factori politici și structurali. Noțiunea-cheie a teoriei sale răspunde principiului de delimitare geografică a funcțiilor de reînnoire și menținere a forței de muncă. Reînnoirea este asigurată de apariția noilor generații, iar menținerea conține toate elementele muncii menajelor, precum și securitatea economică și socială. Pe de o parte, această economie a gospodăriilor trebuie să continue nu numai pentru producerea mijloacelor de subsistență, dar și pentru crearea unui sistem de securitate pentru membrii familiilor migranților, adică a celor care au emigrat și au ajuns pe o piață a forței de muncă fără nicio garanție socială sau protecție, în caz de boală, accidente sau șomaj.

Concluzii. La moment, totalitatea studiilor despre migrație par să fie în căutarea unor răspunsuri teoretice, care să descrie, în mod adecvat și pertinent, noile realități ale migrației internaționale. Sfârșitul anilor '70 și mai pregnant anii '80 ai secolului trecut ar putea fi considerat intervalul în care are loc regândirea corpusului teoretic utilizat până atunci în domeniul migrației internaționale în virtutea provocărilor, pe

care lumea migrației le puna în fața specialiștilor în domeniu și rafinarea conceptelor teoretice utilizate anterior.

Reevaluate prin prisma fluxurilor contemporane, a mecanismelor și efectelor acestora, noile concepte teoretice apar, mai degrabă, ca o combinație între teoriile deja existente, decât apariție a noilor abordări ale fenomenului. Stabilirea unei abordări teoretice capabile să cuprindă complexitatea procesului, caracterul său dinamic, diversitatea factorilor de natură economică, socială, culturală și politică ce intervin în apariția și desfășurarea migrației internaționale, rămâne mai degrabă un deziderat.

În ce măsură una dintre aceste teorii este mai bună decât alta sau care, anume, este abordarea care reflectă cel mai veridic esența fenomenului migrator, ține de subiectivismul și capacitatea de analiză a fiecăruia. Pentru oricare dintre teoriile menționate ar mai fi ceva de îmbunătățit, iar în unele studii de specialitate, se vehiculează chiar necesitatea unei noi teorii, care să corespundă realității prezente a fenomenului migrator.

Suntem convinși că interesului contemporan pentru cercetarea migrației internaționale, într-o epocă a migrației, cu siguranță va oferi noi soluții acestei provocări.

Bibliografie:

1. CONSTANTINESCU M., *Teorii ale migrației internaționale*, Sociologie Românească, 3-4 / 2002, p. 93 -114, [citat 20.04.2015] Disponibil:
2. <http://bp-soroca.md/pdf/teorii%20ale%20migrației%20internation.pdf>;
3. DASSETTO, Felice. *Migrations, sociétés et politiques. Belgique, Europe et les nouveaux defis*. Hardcover: Bruyant Academia, Collection Sybi de Papers, 2001. 144p.
4. MASSEY DOUGLAS S., ARANGO J. și alții, *Theories of International Migration: A Review and Appraisal*, Populatin and development reiew 19, NO. 3 (SEPTEMBER 1993), Population council, p. 431-466;
5. PICHE V., *Les fondements des théories migratoires contemporaines*, INED, Paris 2013, p.19-60;